

“BEREKET” KAVRAMININ TRAKYA BÖLGESİ DÜĞÜN TÖRENLERİ GELENEĞİ İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ

Öğr. Gör. Sema YALÇIN

Prof. Dr. Sibel ARIK

ÖZET

Toplumların varlıklarını kurabilmesi, koruyabilmesi ve sürdürebilmesi sahip oldukları koşullar ile doğrudan bağlantılıdır. Toplumsal yaşamın her yönden devamı ise 'Bereket' kavramı ile ilişkilidir. Bereket; dilimizde bolluk, gürlük, ongunluk olarak anlamlandırılan Arapça kökenli bir sözcüktür. Geçmişten günümüze gelen duygu ve düşünceler belli kültürel kurallar ve temellerle şekillenmektedir. İnsanoğlu, dünyada ilk var olduğu günlerden günümüze kadar geçen süreçte var olma ve üreme içgüdüleri ile hareket etmiş ve yaşamın sürdürülmesindeki en önemli etken olarak 'Bereket' kavramına odaklanmıştır. Toplumlarda, bolluk ve bereket isteğine bağlı olan inanç ve uygulamaları değişik şekillerde izlemek mümkündür. Yaşamın temel dönüm noktalarından biri olan 'evlenme' kadın ve erkeğin yaşamını birleştirmesi açısından önemli bir toplumsal olgudur. Bu süreçte kullanılan bereket sembolleri yaşama katkı sağlayacak yeni ve zengin hayat dileklerini içermektedir. Evlilik amacı ile yapılan düğün törenleri ise; farklı toplumlarda ve farklı kültürlerde, farklı biçimlerde evliliğin ilk adımının kutlanmasıdır. Anadolu'nun pek çok yöresinde olduğu gibi 'Trakya Bölgesinde' de düğün törenlerinde yeni kurulan yuvada bereket sağlamak amacıyla birçok gelenek ve görenek uygulanmaktadır. Türkiye'nin en batısında, Yunanistan ve Bulgaristan sınırında yer alan Trakya Bölgesine yerleşmiş olan göçmen gruplar kendilerinden önce gelmiş ve bu yörede yerleşen toplumların kültürel yapısı ile beraberlerinde getirdikleri birçok âdetleri kaynaştırarak ortak ve zengin bir kültür oluşumunu sağlamışlardır. Makale; Trakya Bölgesi Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli illerinde 'Bereket' kavramının sürdürülebilirliği açısından evlilik düğünleri geleneği ile nasıl ilişkilendirildiğini, yerinde yapılan yöresel araştırma ve incelemelerin belgesel derlemeleri ile ele alınarak sunulmasını amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bereket, Gelenek ve Görenek, Düğün Töreni, Trakya Bölgesi- Edirne, Tekirdağ, Kırklareli, Poyralı köyü, Ertuğrul köyü.

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE CONCEPT OF “FERTILITY” AND THE WEDDING CEREMONY TRADITIONS IN TRAKYA REGION

ABSTRACT

The ability of societies to establish, protect and sustain their assets is directly linked to their conditions that they have. The continuation of all aspects of social life is also directly related to the concept of 'Fertility'. 'Fertility' is an Arabic-derived word that is interpreted as abundance, rotundity and maturity in our language. The thoughts and feelings that come from the past depend on certain cultural rules and base. Mankind used to act with their instincts of survival and reproduction since they existed and focused on the concept of 'Fertility' as the most important factor in the survival of life. In societies, it is possible to observe the beliefs and practices that depend on abundance and fertility in various forms. Marriage, one of the main turning points in the lives of men and women, is an important social phenomenon in terms of integration. The symbols of fertility used in this process contain a wish for a new and rich life. Wedding ceremonies, held with the purpose of marriage, is the celebration of this first step of marriage in different societies, different cultures and different forms. As in some other regions of Anatolia, in 'Trakya Region' many traditions and custom actions are established in the new couple's wedding ceremony for the purpose of providing abundance. Immigrant groups settled in Trakya Region, which is in the western part of Turkey and located on the border with Greece and Bulgaria, provided a common and rich cultural formation through many customs of their society and also experienced the cultural structure of previously settled communities. This research aims to present how the concept of 'Fertility' is related to the tradition of marriage and wedding ceremonies in terms of sustainability, by taking documentary compilations of local field researches and observations in the cities of Trakya region: Edirne, Tekirdağ and Kırklareli.

Key words: Fertility, Traditions, Wedding Ceremonies, Trakya Region - Edirne, Tekirdağ, Kırklareli, Poyralı and Ertuğrul villages

1. GİRİŞ

'Bereket' kavramı, toplumların tarihsel süreçteki sosyo-kültürel yapı ve teknolojik yaşam şartlarının farklılaşmasına rağmen anlamsal özelliğini toplum değerlerinde yansıtmakta ve sürdürmektedir. Günümüzde Trakya Bölgesinde yapılan düğün törenlerinde 'Bereket' yansımalarının ne şekilde devam ettiğinin araştırılması ve belgelenmesi sonucu elde edilen veriler de bu düşünceyi desteklemektedir.

Trakya bölgesi, Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak Türkiye Cumhuriyeti'nin farklı yıllarında Balkan ülkelerinden oldukça fazla göç almıştır. Avrupa Birliğine bağlı ülkeler ile sınır komşuluğu bulunan Trakya Bölgesi'nin konumuzla ilgili inceleme alanı olarak seçilmesinde bu coğrafik ve kültürel özellikleri önemli etken olmuştur. Bölgenin başlıca yerleşim şehirleri olan Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli'nde yerinde yapılan yöresel araştırmalar, yöre halkı ile yapılan röportajlar, yüz yüze görüşmeler ve sahada gerçekleştirilen katılımcı gözlem yöntemlerine dayalı niteliksel veri toplama esasına dayanan görsel belgelemeler; bölgedeki geleneksel düğün törenlerinin geçmişini ve günümüzdeki yansımalarını göstermektedir.

Bu makalenin çalışma yöntemi; Trakya bölgesinde yaşayan insanların düğün törenlerinde 'Bereket' kavramını ne derecede koruduğu ve yaşamlarına yansıttıkları, arşiv taraması ve alan çalışmasında elde edilen veriler ile mevcut yazılı kaynakların karşılaştırılarak değerlendirilmesiyle sonuçlanmıştır.

2.'BEREKET' ANLAMI

'Bereket' Arapça kökenli bir sözcüktür. Öz Türkçe karşılığı 'Gümrah'tır ve aşırı derecede büyümüş, gür, yüksek, kuvvetli anlamına gelmektedir" (İnternet 1).

Bereket kelimesinin sözlük karşılıklarına bakıldığında; Nimet, Tanrı vergisi, bolluk, gürlük, uğurluluk anlamlarını içerdiği görülmektedir (Özön, 1959, s. 89).

Prof. Pertev Naili Boratav (1973, s. 115-116) bereketi tanımlarken toplumdaki değişimlerden örnekler vererek "Bereket versin dileği, verilen bir şeye karşılık alanın verene söylediği sözdür; 'Tanrı kesene, malına bereket versin.', yani 'paranı, mallarını arttırsın' demek olur. Yemek yiyenlere rastlandığı zaman söylenen 'Bereket olsun' sözünün asıl anlamı da 'yiyeceğiniz eksik olmasın', yiyecekten yoksun olmayın'dır. Anlaşıyor ki bereket kelimesi, bir de, iyi, faydalı şeylerin, mal, para ve yiyeceğin artışı anlamına geliyor" demiştir.

Mine Erbek (2002, s. 46) ise, Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri kitabında bereket konusuna yer vererek; "Uğur ve bereket sembollerinin kullanılmasının amacı sonsuz mutluluk dileğini ifade etmektir. Uğurlu iş, uğurlu çocuk, uğurlu ev, bereketli el, bereketli ev, bereketli toprak, bereketli yıl, bereketli kadın, bereketli yağmur, bereketli ürün, bereketli para gibi yaygın kavramlar vardır. Bir işin uğurlu ve bereketli olması, o işin ya da eylemin yolunda gittiği, sonucunun sevinç ve mutluluk verici olduğu anlamlarına gelmektedir. Sonu yıkımla biten bir olay veya davranış uğursuz veya bereketsiz ekinde ifade edilir" şeklinde bereket sözcüğünü tanımlamıştır.

2.1. 'Bereket' Kavramının Tarihsel Gelişimi

Yaşama ve üreme içgüdüleri bütün canlıların tarih boyunca ortak amacı olmuştur. "Bolluk (yaşamın maddi kaynaklarının garantisi), bereket (yaşamın uzun süreç için var olmasının garantisi) ve sonuç olarak da bu maddi kaynakların insanı psikolojik mutluluğa ulaştırması diğer bir dizi kavram gibi insanlıkla beraber var olmuş ve gene onunla beraber değişik şekillere girerek tarih tünelinden geçmiştir" (Ateş, 1996, s. 18). Paleolitik çağda, toplumlarda bereket kavramı av hayvanlarıyla; tarım toplumlarında buğday başağı ile ve göçebe yaşamda ise hayvan sürülerinin bol ve sağlıklı olarak yeniden üremelerini gösteren sembollerle anlatılmıştır. 'Bereket' yaşamın ta kendisi olarak kabul edilen göçebe toplumlarında en belirgin değer kavramları yerleşik toplumlarda olduğu gibi kutsallık, doğurganlık ve bereket kavramları çerçevesinde gelişmiştir.

Şamanist inançlarda tanrısal gücün anlatımı ön plana çıkarılırken doğurganlık hayatın başlangıcı; bereket ise azlık-çokluk, fakirlik-bolluk kavramları ile ilgili olmuştur. Bereket ile ilgili simgelere belli anlamlar yüklenmiş ve renklerin eşliği ile tüm düşünce ve duygular kolayca ifade edilmiştir. Yeşil rengi yağmurun, bolluğun bereketin; sarı toprağın, altın ermişliğinin rengi iken; kırmızı renk canın, kanın, yeni hayatın, yaşamın, ölümsüzlüğün rengi olmuştur.

Genel anlamda 'Semboller'; insanoğlunun doğayı keşfetmeye başladığı sanat çağının ve bu zaman dilimlerinin taşa yontulan, çamurda şekillenen, yüne dokunan motiflerin oluşturdukları yansımalarıdır. O dönemlerin kültürel gerçeklerini anlatmakta olan kavramlar insanların hafıza depolarına farklı inanç anlamları olarak yerleşmiştir. Zaman içinde var olan inançlar kaybolmuş olsa bile sembolik görüntüleri günümüze kadar ulaşmıştır. Bereket kavramı da bu sembollerle dile getirilmiştir.

2.2. Anadolu'da "Bereket" Kavramı ile ilgili İnançlar

Tarih öncesi çağlarda yaşanan kültürel evrimin izlerini taşıyan Anadolu 'Uygurluklar Beşiğidir'. Yaklaşık olarak M.Ö.4000 yıllarından başlayarak; Sümer, Hitit, Urartu, Frigya, Lidya, Yunan, Roma, Bizans ve Türk Kültürlerinin günümüze ulaşan miraslarıyla Anadolu'da bereket ile ilgili birçok efsane bulunmaktadır.

Anadolu'da devlet işlerinin yolunda gitmesi için tapınaklara giderek tanrılara adaklar sunan Hitit, Urartu, Likya, Lidya, Frigya, Bergama uygarlıklarından günümüze kadar uzanan bereket inancının hala yaşamakta olduğu görülmektedir. "Hititlerden kalan yazılar ve kaya kabartmalarında bereket ve bolluk olması için; uğur getirmesi dilekleri ile tanrılara adaklar sunulduğu anlatılmaktadır. Şamanizm inançlarındaki uğur ve bereket için adak adama geleneği Anadolu'da halen sürdürülmektedir" (Erbek, 2002, s. 46). Bu nedenle Anadolu dokumalarında ve işlemlerinde bereket sembolü olarak kullanılan pek çok motif bulunmaktadır.

Aynı tabiat olayı farklı yerlerde ve farklı toplumlarda hatta aynı bölgede bile birbirinden değişik yorumlanabilmektedir. Örneğin yağmur yağarken aynı zamanda güneşin parlaması Anadolu'nun değişik bölgelerinde farklı yorumlanmaktadır:

Uğurlu, kutlu, bereketli olayların belirtileri: 'Hacet kapıları açılıyor', 'Ekinlerde bereket olacak', 'Koyun sürüleri için hastaliksız bir yıl olacak', 'Savaş sona erecek, barış yılı olacak', 'Düşmanlar yenilgiye uğrayacak', 'Mantar çok bitecek'.

- Yağmurun, yılın belli bir ayında düşmesinin bereket olduğuna inanılır.

-Siftah parası uğurlu sayılır ve paranın sayısı sakaldaki kıllar kadar artsın diye çeneye sürülür.

-İlk satış yapılmadan ve kasaya para girmeden önce, dükkândan karşılığında para alınmadan bir şey verilmez.

-Ambardan veya kilerden bir şey alırken besmele çekilir.

-Uğursuz, mutsuz olayların belirtisi: 'Mahsul az alınacak, kıtlık olacak', 'Kış uzun sürecek', 'Kuzular çok ölecek', 'Savaş olacak'.

Anadolu'nun pek çok değişik illerinde bereket inancı ile ilgili meyve bayramları kutlanmaktadır. Takvimlerde Mayıs ayı baharın başlangıcı olarak belirlenmiştir. Hidrellez Anadolu'dan gelip geçen tüm uygarlıklarda görülen ve ölüm-yeniden doğum döngüsünü içeren bereket konulu bayramdır. Önemli bahar bayramlarından birisi de 'Nevruz' dur. Anadolu ağızlarında navruz, navrız biçimlerinde de söylenen bu kelimenin anlamı 'yeni gün'dür (Erbek, 2002, s. 50).

31 Aralık - 1 Ocak gecesi kış-yarısı törenleri de denilen Yılbaşı kutlamaları Anadolu'nun hemen tüm bölgelerinde yapılmaktadır. Yeni yıl gecesi evlere çerez, yemiş, pasta, çörek gibi yiyecekler alınır. Ev halkı tarafından, bereket getirdiğine inanılan yeni ve temiz iç çamaşırları giyilir. Evlere bereket getireceğine ve

doğacak çocuğun erkek olacağına inandıkları için, yılbaşı günü evlere bir ak koçu bezenip konulur. Ayağı uğurlu gelip o yıl eve bereket getiren kimse ise her yılbaşı ziyafete davet edilir. Uğurlu gelmeyene: 'Sakın bir daha bize yılbaşı günü gelme' diye tembih edilir (Boratav, 1973, s. 118).

3. TRAKYA BÖLGESİ DÜĞÜN TÖRENLERİNDE 'BEREKET' KAVRAMI

Bütün toplumlarda aileyi oluşturmak için insanlar evlilikle bir araya gelirler. Aile sadece evlenen çiftleri değil aile üyelerine kan bağı olan sülaleyi de içerir (İnternet 2).

Evlilik amacıyla yapılan düğün törenleri; iki kişinin birlikte başladığı yeni bir yaşamın farklı toplumlarda ve kültürlerde, farklı biçimlerde kutlanmasıdır. Düğün geleneklerinin toplumlara göre değişiklik göstermesindeki en büyük etken toplumların kültürel farklılıklarının toplumsal değer ve inançların oluşması üzerindeki etkisidir. Ülkemizde de düğün törenleri kültürel birikimler, yaşam biçimleri, inanç, âdet, gelenek ve göreneklerin etkisiyle biçimlenmiştir.

Düğün törenlerine bir örnek olarak seçilen Trakya Bölgesi Türkiye'nin Yunanistan ve Bulgaristan sınırında yer almaktadır. Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli illerinden oluşmaktadır. Türkiye ile Avrupa arasındaki bağı oluşturan bölge halkının büyük bir kesimi Balkan Ülkelerinden göç ederek bölgeye yerleşen kişilerden oluşmaktadır. Bölge tarih, kültür ve doğal varlıkları ile de Türkiye'nin önemli yerleşim yerlerinden birisidir. 1365'ten 1453 yılında İstanbul'un fethine kadar olan dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentliğini yapan Edirne Osmanlı döneminin kültürel izlerinin devam ettiği önemli bir şehirdir.

Anadolu'nun pek çok yöresinde olduğu gibi Trakya Bölgesi'nde de evlenme törenlerinde yeni kurulan yuvada bereket sağlama amacıyla yapıldığı düşünülen gelenek görenek ve adetler bulunmaktadır.

3.1. Edirne'de Düğün Geleneği ve Bereket

2015 tarihinde Edirne İkizevler Kültür Sanat Merkezi'nde Halil Teksöz ve Gönül Toprak'la yapılan yüz yüze söyleşilerde, Edirne'de yaşayanlar ve düğün gelenekleri hakkında edinilen bilgiler;

"Günümüzde Edirne'de on bir bin Türk ve on yedi bin Rumeli göçmeni yaşamaktadır. Edirneliler kendilerini Rumeli (Traklı) olarak adlandırmaktadır. Orta Asya'dan gelmiş olan Edirne Rumelileri Şaman kökenli olup değişik kültürlerin karışımı ile çok renklidir" (Kişisel görüşme 1).

"Edirne'de yaşayan Pomaklar ise Yugoslavya ve Bulgaristan göçmenleridir" (Kişisel görüşme 2), şeklinde özetlenebilir.

Trakya Bölgesindeki evlilik törenleri içinde çok renkli Pomak düğünlerinin yeri ayrıdır. Pomaklar, 'Pomakça' konuşan, Slav kökenli ve Balkanların beş ülkesine (Bulgaristan-Yunanistan-Türkiye-Makedonya-Arnavutluk) yayılmış Müslüman bir azınlıktır (İnternet 3).

"Pomak kültüründe evlilik çok önemli bir yer tutmaktadır. Günler geceler boyunca süren düğün törenleri düzenlerler.

Pomaklarda düğün çarşamba gecesini gelinin saçının boyanması ile başlar. Perşembe gecesini kayınvalidenin hazırlığının yapıldığı gecedir. Cuma günü Cuma namazı saatinde gelin, babasının evinden damadın anne ve babası tarafından alay eşliğinde alınır. Eğer aile büyüğü hayatta ise büyüğün alması öncelikli olarak tercih edilir. Cuma günü hayırlı gün olarak kabul edildiği için gelinin yatak, yorgan ve yastıktan oluşan yatak çeyizi de aynı gün alınır. O gün gelinin sandığı (yüklüğü) düzülür. Cuma akşamı 'Kına Gecesi' yapılır. Gelin sarı veya kırmızı renklerde ipek şalvar, üzerine ise bordo, mavi veya lacivert renkli üzeri sim sırma işlemeli bindallı giyer. Davul, zurna ve ince çalgı eşliğinde eğlence yapılır ve gelinin eline kına vurulur. Kınadan sonra damat gelini kucağına alır ve tavanı 3 kere öptürür. Damat gelini aldıktan sonra kayınvalide de yeni evlilerin bereketli olması inancıyla evinin önünde içinde buğday, şeker ve para bulunan testi kırdırır (Kişisel görüşme 3).

Resim 1. Kına gecesi için süslenmiş tes

Resim 2. Kına gecesinde testi kırma âdeti (İnternet 5)

3.2. Tekirdağ'da Düğün Geleneği ve Bereket

Tekirdağ Marmara Denizinin kuzey-batı kıyısında Trakya topraklarında yer almaktadır. Coğrafi konumu nedeniyle stratejik önem taşıyan bir geçit bölgesidir ve Türkiye'nin en kalabalık yirmi üçüncü şehridir.

Tekirdağ'ın tarihi geçmişi çok eskilere gitmesine rağmen 1357 yılından önce gerek Bizans döneminin gerekse de diğer kültür ve medeniyetlerin izlerine rastlamak pek mümkün değildir. Buradan da Türklerin bu şehre tam anlamıyla mühürlerini vurduklarını anlıyoruz.

"Tekirdağ'a 1853 yılında Karaman ve Balıkesir Gacallarının yerleştiği bilinmektedir. 1854 yılında Kırım

göçmenleri muhacir olarak gelmişlerdir. Karacakılavuz ve Ferhadanlı köyleri muhacir köyleridir. Kayı köyü ve Yağcı köyü ise yerli köyler olarak bilinir” (Kişisel görüşme 4).

Tekirdağ’da kızlar 17-18, erkekler askerlik dönüşü 22-23 yaşında evlenme çağına gelmiş olarak kabul edilirler. Evlilikte akraba olmaması şartı aranır. Evlenmede sıra gütme adı verilen bir tür sıra gözetimi vardır. Öncelikle abla ve ağabeylerin evlenmelerine dikkat edilir. Ancak bu önemli bir engel değildir. Evlenme yaşına gelen gençler evlenme isteklerini evin büyüklerine söyleyemezler. Çeşitli yollara başvurarak bu dileklerini belli ederler. Ayakkabıları ters çevirme, devamlı of çekme, süpürgenin üstüne oturma gibi davranışlar evlilik isteğinin belirtisidir (Artun, 1998, s. 9-10).

Düğün töreninden önce tüm köy kadınları hamama davetlidir. Hamam parasını oğlan evi öder. Hamamda kadınlar yıkanılır; defçiler eşliğinde türküler, maniler söylerler. Gelinin arkadaşları göbek taşının etrafında dönerek oynar ve gelini de oynatırlar. Hamam sonrası kız evi yemek verir. Bu yemekte özellikle bereketine inanılan pirinç çok kullanılır. Evliliğin bereketli olması için pirinç çorbası, yufka börek, dolma ve yanında aşure pişirilir ve ikram edilir.

Resim 3. Gelin şalvarıyla birlikte bulunan 150 yıllık uçkur el dokumasıdır. “Kenarlarında bolluk ve bereketi simgeleyen pıtrak motifleri bulunmaktadır.” (Tarar, 2015)

Çiğdem Tarar koleksiyonu, Tekirdağ, Fotoğraf: Sema Yalçın, 17.10.2015

2015 yılında Çiğdem Tarar ile yapılan söyleşilerde gelin hamamı, çeyiz serme, kına ve düğün hakkında aşağıdaki bilgiler derlenmiştir;

“Hamamda kullanılan peşkir (havlu) gelin çeyizinin önemli eşyasıdır. Çeyiz serilirken uğur getirsün ve evlendikten sonra da bereket olsun diye gelin odasının kapısına asılır. Peşkirlerin uçlarında bereketi simgeleyen motiflerle işlemler bulunur” (Kişisel görüşme 5).

Tekirdağ’da kına âdeti çok yaygındır. Cuma gününün gecesini gelin evinin en yakın komşuları, akrabaları ve bazen de damat tarafından kızlar kız evinde ana kinasını kutlamak üzere toplanırlar. Gecenin son saatlerine doğru gelinin yengeleri tarafından geline kına yakılır. Gelin bir sandalyeye oturtularak kötülük ve nazardan korunmak için yüzü kırmızı grep örtü ile örtülür. Gelin bu arada ağlar; ağlamaz ise kınanır, ayıplanır. Gelinin kinasını yengeleri yakar. Kınadan önce gelinin omzuna birer mendil koyarlar ve sonra gelinin ellerine ayaklarına kına yakarlar. Kına yaktıktan sonra da gelinin ellerini çeyizindeki oyali bezlerle sararlar (Kurt, 2003, s. 143).

Resim 4. Gelin kınası (İnternet 6)

Kına yakılırken çevresinde toplanan genç kızlar kına vurma türküsünü söyledikten sonra gelin bu haliyle çalgılar eşliğinde oynatılır. Onları ömür boyu kötülüklerden koruyacağı inancı ile üzerine para takılır veya avucuna bereket olması için para konur. Gelinin arkadaşları o gece gelinin yanında kalarak sabaha kadar uyumadan eğlenceye devam ederler. Sabah güneş doğmadan yine çalgılar eşliğinde köyde yakın bir çeşmeye gidilir. Gelinin anne ve babası, gelinin arkadaşları olan genç kızlara gelinin kınasını yıkatırlar. Gelinin avucunda ve üzerindeki paraların bir kısmı arkadaşlarına bereket amacıyla dağıtılır; bir kısmı da yeni evlilerin bereketi, kismetleri açılsın diye gelin sandığına ve damadın cebine konur (Kurt, 2003, s. 143).

Resim 5. Kına gecesinde gelin eğlencesi (internet 7)

Cumartesi sabahı oğlan evi kız evini berbere götürür ve tüm genç kızların saçları yapılır. O gece gelin gelinlik giyecektir. Gelin salınması için tüm davetliler toplanır. İnçe çalgıcılar eşliğinde ağır bir müzik, genellikle de 'Kırmızı Gül' türküsü çalar. Ortaya bir sandık ve üzerine de bir tas konur. Tasın içinde su ve bereketli olması için bozuk paralar bulunur. Önde başında yeşil bir başörtüsü ile gelin, kollarında iki yenge ve arkasında da ikişerli grup olmuş genç kızlar bu sandığın etrafında üç defa dönerler. Gelin üçüncü turun sonunda sandığa bir tekme vurur, su yere dökülür, içindeki paraları çocuklar kapışarak alırlar. Gelin de önce yengelerinin daha sonra davetlilerin ellerini öper.

Cumartesi öğleden sonra oğlan tarafının tüm yakınları toplanarak kız evine giderler. Akşam kız evi tüm davetlilere yemek verir ve sonra oyun alanında toplanılır. Gelin bir kolunda kız tarafından, diğer kolunda oğlan tarafından olmak üzere yengelerin kolunda önce annesine getirilir. Gelinin annesi geline takısını takar, gelin de annesinin elini öper. Sonra karşı tarafta oğlanın yengeleri el çırparak gelini istediklerini bildirirler

ve gelinin koluna girerek kaynanaya getirirler. Kaynana gelinin yoluna ipekli bir elbise yayar ve gelin bunun üzerinden geçerek kaynananın yanına gelir. Kaynana gelinin yüzünü açar ve başının üzerinden bereketli olsun diye şekerle karışık bozuk paralar atar. Ağzları tatlı ve geçimleri iyi olsun diye bir şekerin yarısını geline yedirir yarısını da kendi yer. Sonra gelinin takısını takar, gelini getiren yengelere hediyeler verir ve yerinden kalkarak kendi yerine gelini oturtur. Yere yayılan yorgan çarşafının içine davetliler hediyelerini koyarlar. Tüm hediyeler çarşafa bağlandıktan sonra ağız tadı olması için peksimetle birlikte bereket amacıyla şeker, kuru üzüm, fındık, fıstık dağıtılır. Daha sonra gelin hem kız evinin hem de oğlan evinin yakınları ile karşılama oynar. Bu gece düğünün son gecesidir (Artun, 1983, s. 17).

Pazar sabahı oğlan tarafı gelini almaya gidecek olan alay arabalarını hazırlar. Kız tarafı da gelinin ev eşyalarını göndermekle meşguldür. Alay arabalarının üstlerine renk renk kilimler sarılır. Araba sayısı 6 ile 15 arasında değişir; gelin en yakın komşusunun arabasına bindirilir. Gelinin arabasına oğlan tarafından hala, teyze, yenge ve komşular binerler. Çalgıcılar önde olmak üzere ardından gelin arabası ve diğer arabalar kız evine doğru yola çıkarlar. Yolda çalınır, oynanır, içkiler içilir. Kız evine varıldığında kız tarafı alayla gelen misafirlere yemek verir. Tüm gençler kız evinde oynarlar. Evini terketmek üzere olan geline ailesi son kez ellerini öptürürler. Gelin el öptükten sonra ona para verirler. Bu arada delikanlılar bahşiş alabilmek için arabanın tekerleğini (boyunduruğunu) çıkarıp saklarlar. Bahşişler verildikten sonra gelini arabaya bindirme zamanı gelmiştir. Babası gelinin belini kırmızı bir kurdeleyle üç defa sarar ve gelini arabaya bindirir. Gelinin ailesi ve yakınları tarafından uğurlanan gelin alayı yola koyulur (Artun, 1983, s. 18-19).

Alay yavaş yavaş oğlan evine vardığında gelin arabası avluya çekilir. Damat, damatlık elbisesini giymiş hazır beklemektedir. Başı kırmızı grep ile örtülü gelin arabadan indirilir. Damat evden avluya çıkarken bir tasın içinde bulunan şeker, fındık, fıstık, leblebi, kuru üzüm ve ufak paralar sağdıç tarafından etrafa saçılır. “Bu adet yeni kurulan yuvanın bugünkü gibi her zaman bolluk bereket içinde yaşaması için yapılır” (Artun, 1983, s. 20). Damat gelinin önüne gelir, genellikle altın veya kağıt para olan hediyesini gelinin göğsüne iğneler. Gelinin sağ koluna girerek alkışlar arasında odalarına çıkarlar.

Damadın arkadaşları kapıda bekler. Damat da gelini odasında bıraktıktan sonra elinde gelinin tutuşturduğu damatlık sigarası ve cebinde mendili ile tekrar kapıda görülür. Damadın arkadaşları onu tebrik eder ve bu günün şerefine halay çekerler.

3.3. Kırklareli’nde Düğün Geleneği ve Bereket

Türkiye’nin kuzeybatısında ve Trakya bölgesinde yer alan Kırklareli’nin, özellikle son yıllarda yapılan bilimsel kazı ve araştırmalarda elde edilen bulgulardan M.Ö. 5800’lere varan, insanlık tarihi kadar çok eski bir yerleşim bölgesi olduğu görülmektedir. Her ne kadar Herakliya, Vrisium, Verisse, Bozili, Nerisse, Saranta Ecclesies, Kırkkimse, Kırkkimesne gibi isimler Kırklareli’nin eski isimleri olarak yazılmış olsa da doğruluğu ve kaynağı kesin olarak bulunamamıştır. Osmanlılar tarafından alınmadan önce de Kırkkilise olarak tanınmış ve anılmıştır. 20 Aralık 1924 yılında bu yasa TBMM tarafından kabul edilerek şehrin adı “Kırklareli” olmuştur (İnternet 8).

2015 yılında Zekeriya Kurtulmuş ile yapılan söyleşi düğün gelenekleri konusundaki yazılı kaynaklara katkı sağlamıştır. Kırklareli’nde düğün gelenekleri süre ve uygulamaları bakımından şehir ve köylere göre bazı farklılıklar göstermektedir. “Bunun sebebi 1877-78 Osmanlı- Rus Savaşı, 1912-13 Balkan Harbi, 1924’lerdeki mübadele ile 1935-1938, 1950, 1960, 1974 ve 1989 yıllarında, yine Balkan devletlerinden gelen göçmen grupları arasındaki kültürel farklılıklardır” (Kurtulmuş, 2010, s. 27). Bu göçlerle gelen göçmen grupları yerleştikleri bölgelerde kendilerinden önce gelmiş olan insanların kültürleri ile karşılaşmış ve beraberlerinde getirdikleri birçok adetlerini de kaynaştırarak ortak bir kültür oluşumunu sağlamışlardır. Kırklareli Pınarhisar ilçesinin Poyralı köyü ile Lüleburgaz ilçesinin Ertuğrul köylerindeki düğün geleneklerini bazı ufak değişiklikler ile Kırklareli’nin genelinde görmek mümkündür.

“Genellikle görücü usulü evlenmeler olur. Görücü usulü ile yapılan kız istemelerinde son söz aileye düşer. Eskiden geçim tarıma dayalı iken düğün tarihini genellikle harman sonu olarak belirleme âdeti vardır. Erkek tarafı ile kız tarafı birlikte çeyiz almaya gider, ödemeyi damadın babası yapar. Temmuz veya Ağustos aylarından önce yapılan alışverişler borca alınır harmandan sonra borç kapanır. Harman zamanı ekinlerden ilk önce arpa çıkar. Köylü arpasını borsada sattıktan sonra bunu haber alan davul zurnacılarla beraber arabasına bir çuval arpa koyarak esnafı gezer. ‘Müjdeler olsun köylünün cebine para girdi.’ diyerek borçlu olduğu her esnafa 1 avuç arpa verir. Esnaf da kendisine verilen arpayı alarak çekmecesine koyar ve bereket ile ilgili sembol olarak ufak bir bahşış verir” (Kişisel görüşme 6).

Kırklareli Lüleburgaz ilçesinin Ertuğrul köyünde düğün iki gün iki gece sürer.

“Perşembe günü kına hazırlıkları başlar. Konukları davet etmek üzere düğün sahiplerinin tuttuğu bir kadın kapı kapı dolaşarak herkesi düğüne davet eder. Köy halkı o gün çeyizi görmeye gelir. Kız evinde yatak, yorgan, yastık gibi çeyizler; oğlan evinde ise şalvar, mendil ve giysiler görülür. Gelen herkes elinde bir tabak içinde un getirir. Un yeni kurulacak yuvanın bereketini simgeler. Un getirenlerin tabaklarına karşılığında kına konur; gelen unlar ise davet yapan kadına para yerine verilir” (Kişisel görüşme 7).

“Cuma günü akşamüzeri köye iki davulcu ve iki zurnacı gelir ve düğün bitinceye kadar köyde kalırlar. Akşam gelinin kız arkadaşları kınayı yakar. Gelinin el ve ayak bileklerine kadar kına yakılır ve gelin o gece arkadaşlarıyla birlikte evde kalır. Kına gecesine damat gelir, oynar ve geri evine döner” (Kişisel görüşme 8).

“Cumartesi sabahı geleneksel yemekler yapılır. Oğlan evinde kuru fasulye, pilav; pirinç ve tavuk etli düğün çorbası ile buğday ve et ile yapılan keşkek adı verilen tuzlu bir yemek pişirilir. Tatlı olarak sütlaç veya kesme baklavayı komşular getirir” (Kişisel görüşme 9).

“Kız evinde ise gelin gelinliğini giyer. Oğlan evi geldikten sonra kız evi tarafından karşılanır ve bahçede düğün merasimi Gelin Takısı ile başlar. Oğlan evinden gelen bayanlar geline altın veya para takarlar. Gelinin yanı başında bulunan ‘mumcu kadın’ kimden ne takıldığını (altın veya para) bağırarak anons eder. Çalgıcılar eşliğinde oyunlar oynandıktan sonra gelin evin içine girer ve yakınları ile vedalaşır. Sonra aileden bir erkek koluna girer ve gelin tüm erkeklerin ellerinden öper. Onlar da geline kendi maddi güçlerine göre para verirler. Gelin aile yakınını erkeğin kolunda arabaya bindirilir. Yanına ablası veya yengesi gibi aileden yakınları olacak şekilde damat evine giderler. Gelin arabasının önünde davullar arkasında da köy halkı ile oğlan evine gelinir. Gelin arabadan inmez. Ağız tadı ve bereket olması için damat elinde fındık, fıstık savurarak evden çıkar ve gelin arabasının yanına gelir. Damat babasından hediye ister. Damat altın, buzağı, tarla gibi istediği en büyük hediyeyi alınca babası ile oynarlar. Daha sonra damat gelini alır ve evine girer. Bu arada damadın bir arkadaşı bolluk, bereket, rahmet inancı ile kadınların üstlerine su atarak ıslatır. Gelin evde oturur. Damat dışarı çıkar ve arkadaşlarıyla oynar. O sırada gelinin kucağına erkekli kızlı çocuk sahibi olabilmeleri için erkek ve kız bebekleri verirler. Gelin de çeyizinden o bebeklere mendil veya çorap gibi hediyeler verir” (Kişisel görüşme 10).

“Kırklareli Pınarhisar ilçesinin Poyralı köyünde düğün 1 hafta sürer. Pazartesi hazırlıklar yapılır. Gündüz gelinin başına, saçlarına kına yapılır. Salı günü gelini yıkarlar. Salı gecesi düğün başlar. Herkes en güzel kıyafetlerini giyer Çarşamba gecesi düğün gelin evindedir. Kız tarafının yakınları kız evinde toplanırlar ve gelin anne evinde takıya çıkar. Daha sonra gelinin yakın arkadaşları gelini kendi evlerine götürür, davullar eşliğinde oyunlar oynanır ve eğlence bitince de tekrar evine getirip bırakırlar. Perşembe öğlen damat tıraş olur. Öğlen namazından sonra tüm köy halkı damat evinde toplanır. Arkadaşları damadın koluna girerek evden bahçeye çıkarırlar. Bu arada herkes damada takısını takar. Damadın takısı genelde para olur. Damada para takılırken gençler damadın omzundan tüfek atarlar. Silah sesleri duyanlar evlerinden koşa koşa çıkar, takı için yetişmemiz lazım diyerek damadın evine gelirler. Arkadaşları damadın şapkasının üzerine bereketli olsun diye şeker, fıstık koyarlar ve sonra etrafa saçılır. Bu yiyecekler gelinle damadın iyi geçinmelerine niyet edilerek yenir. Sonra damat tarafı anne, baba, arkadaşları ve köy halkı ‘halka – karşılama tutulur’ (oynarlar)” (Kişisel görüşme 11).

Resim 6. (solda) 1940 yılında Hasan Esen'in giydiği damatlık yün şayak takımı, Gülay Karakulak koleksiyonu, Poyralı Kültür Evi, Poyralı köyü- Kırklareli, Fotoğraf: Sema Yalçın, 23.10.2015

Resim 7. (sağda) 1956 yılında Naciye Esen'in giydiği beyaz gelinlik, Gülay Karakulak koleksiyonu, Poyralı Kültür Evi, Poyralı köyü- Kırklareli, Fotoğraf: Sema Yalçın, 23.10.2015

SONUÇ

Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde olduğu gibi Trakya bölgesinde yapılan düğün törenlerinde 'Bereket' kavramının izleri geleneksel olarak korunmakta ve halen sürdürülmektedir. Bu bağlamda; yeni kurulan yuvanın bereketli olması amacıyla gerçekleştirilen düğün törenlerinin değişik aşamalarında 'Bereket' kavramına özellikle yer verilmiştir.

Genel anlamıyla kültür, bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü dil, duygu, inanç, sanat ve yaşayış öğelerinin tümü olarak tanımlanır. Kültürleşme sürecinde iki veya daha çok kültürün karşılıklı etkileşimle yeni sentezlere vardığı izlenebilir. Bir toplumsal gruba ait bilgilerin diğer kuşaklara iletilmesi ise kültür aktarımı olarak tanımlanır (İnternet 9).

Toplumların kültürleşme sürecine uygun bir örnek olarak gösterilebilecek Trakya Bölgesi, Türkiye'nin en batısında Yunanistan ve Bulgaristan sınırında yer almaktadır. Bu bölgeye yerleşmiş olan göçmen gruplar kendilerinden önce gelmiş olan insanların kültürleri ile karşılaşmış ve beraberlerinde getirdikleri birçok adetlerini de kaynaştırarak ortak bir kültür oluşumunu sağlamıştır. Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli illerinde yaşayan Pomak, Gacal, Ermeni, Rum gibi farklı kültürler tarihsel süreç boyunca kaynaşıp günümüze kadar ulaşmış ve düğün gelenekleri ile halen bu etkileşimi sergilemektedirler.

Trakya bölgesinde 'düğün törenleri ve bereket' konusunda yerinde yapılan gözlem ve bire bir röportajlar bu çalışmayı oluşturmuş ve geçmişte olduğu kadar günümüzde de düğün geleneğinde bereket kavramına değer verildiğini açıkça ortaya koymuştur.

'Bereket' kavramının Trakya Bölgesi'nin farklı şehirlerinde karşımıza çıkan ve birbirine benzeyen örneklerinden bazıları aşağıdaki şekilde belirtilebilir:

- Edirne'de damat gelini aldıktan sonra kayınvalidenin yeni evlilerin bereketli olması inancıyla evinin önünde içinde buğday, şeker ve para bulunan testi kırdırması,
- Tekirdağ'da kaynananın gelinin duvak ile örtülü yüzünü açtıktan sonra başının üzerinden bereketli olsun diye şekerle karışık bozuk paralar atması,
- Kırklareli'nde damat gelini eve getirdikten sonra damadın bir arkadaşının bolluk, bereket, rahmet inancı ile kadınların üstlerine su atarak ıslatması,
- Kırklareli'nde damat gelini eve getirdikten sonra damadın arkadaşlarının şapkasının üzerine bereketli olsun diye şeker, fıstık koymaları ve sonra da etrafa saçmaları.

Trakya Bölgesi düğünlerinde kız veya oğlan tarafının vermiş olduğu geleneksel düğün yemeklerinde yeni yuvaya bereket getireceğine inanılan pirinç ile yemek veya tatlıların pişirilmesi; çeyizi görmeye gelen köy halkının ellerinde bir tabak içinde yeni kurulacak yuvanın bereketini simgeleyen un getirmeleri de yine aynı inancın uzantısıdır. Tekirdağ'da çeyiz serilirken uğur getirsin ve evlendikten sonra da bereket olsun diye gelin odasının kapısına asılan peşkirlerin bereket motifleri ile işlenmiş olması sembollerin günümüzde değerini koruduğuna işaret etmektedir.

Sonuç olarak; Trakya Bölgesi'nde yapılan düğün törenlerinde günümüzde de bereket kavramının yaşatıldığı saptanmıştır. 'Geleneksel Düğün Törenleri ve Bereket Kavramı'nın birbirinden ayrılmamasının nedeni bu bölgede yaşayan ailelerin kökenlerinden gelen inanç ve yaşam biçimlerini günümüze kadar taşıması olarak açıklanabilir. Geçmiş aile yaşantılarında tecrübe edilmiş bereket ile ilgili olayların adeta bir miras gibi yeni kuşaklara aktarılması, günümüzde bolluk ve bereket kavramının halen önemini koruması ve geleneksel aile yapısının sürdürülmesi geleneksel düğün törenleri ve bereket kavramının yaşatılmasında çok önemli unsurlardır.

KAYNAKLAR

- Artun, E. (1978). Tekirdağ Folklor Araştırması. İstanbul: Tem Ofset,
- Artun, E. (1983). Tekirdağ Folklor Araştırması (2) Tekirdağ Folkloru'ndan Örnekler. Tekirdağ: Taner Matbaası.
- Artun, E. (1998). "Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri Doğum- Evlenme-Ölüm." Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 9-10, 85-107.
- Ateş, M. (1996). Mitolojiler, Semboller ve Halılar (Koçboynuzu-Eli belinde). İstanbul:Symbol Yayıncılık.
- Boratav. P. N. (1973). Türk Halk Bilimi II 100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar). İstanbul: Gerçek Yayınevi, Erbek. M. (2002).
- Çatalhöyük'den Günümüze Anadolu Motifleri. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, Birinci Baskı.
- İnternet 1: Sözcce, <http://www.sozce.com/nedir/144097-gumrah>, adresinden 4 Aralık 2013'de alınmıştır.
- İnternet 2: www.onemforum.com, adresinden 14 Ağustos 2017'de alınmıştır.
- İnternet 3: Pomaklar, <http://pomaktarihi.blogspot.com.tr/2007/04/kaypedilen-kimlik-pomaklar.html>, adresinden 22 Nisan 2015'de alınmıştır.
- İnternet 4: <http://evliliksureci.com/kina-gecesi-icin-testi-susleme/kina-testi-suslemeleri/>, adresinden 4 Ağustos 2016'da alınmıştır.
- İnternet 5: <http://evliliksureci.com/dugun-adetleri-testi-kirma-nedir-neden-yapilir/testi-kirma-adeti/>, adresinden 11 Ağustos 2016'da alınmıştır.
- İnternet 6: Ozelkadinim.com, Kına Gecesi Nedir? (Henna Night) <http://www.ozelkadinim.com/kina-gecesi-nedir-henna-night/>, adresinden 4 Ağustos 2016'da alınmıştır.
- İnternet 7: https://encrypted-tbn2.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSIMX4Mzfz4EiNhxAjky7x_Z1Kw73o81ujk059nrD5eQLjqb0Z, adresinden 04 Ağustos 2016'da alınmıştır.
- İnternet 8: Kırklareli Belediye Başkanlığı, Kent Tarihi, http://www.kirklareli.bel.tr/site/index.php?md=dinamik_sayfa&id=19, adresinden 14 Ağustos 2017'de alınmıştır.
- İnternet 9: Uygurluk, Kültür ve İnsanlık, http://historicalsense.com/Archive/Fener64_1.htm, adresinden 14 Ağustos 2017'de alınmıştır.
- Kişisel görüşme 1: Teksöz, H. Edirne İki zevler Kültür Sanat Merkezi Edirnekâri Ahşap Bezeme Ustası ve Hocası, kişisel görüşme, 18.04.2015.
- Kişisel görüşme 2: Toprak, G. Edirne İki zevler Kültür Sanat Merkezi İpek kozası ve sabun hocası, kişisel görüşme, 18.04.2015.
- Kişisel görüşme 3: Toprak, G. Edirne İki zevler Kültür Sanat Merkezi İpek kozası ve sabun hocası, kişisel görüşme, 18.04.2015.
- Kişisel görüşme 4: Kurt, S. Tekirdağ'da Namık Kemal Evi Müze Müdürü ve Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, kişisel görüşme, 16 Ekim 2015.
- Kişisel görüşme 5: Tarar, Ç. Turizm Bakanlığı Sanatçı Belgesi sahibi "Araştırmacı ve El Sanatları Sanatkârı", Tekirdağ Kültür ve Sanat Atölyesi sahibesi, kişisel görüşme, 17 Ekim 2015.
- Kişisel görüşme 6: Kurtulmuş, Z. Kırklareli İl Kültür Müdürlüğü Folklor Araştırmacısı, kişisel görüşme,

Kırklareli, 23.10.2015.

Kişisel görüşme 7: Efe, F. Kırklareli Lüleburgaz ilçesi Ertuğrul Köyü Kültür Evi sahibesi, kişisel görüşme, 23 Ekim 2015.

Kişisel görüşme 8: Akduman, S. Çiftçi, Kırklareli Lüleburgaz ilçesi Ertuğrul Köyü köylüsü, kişisel görüşme, 23 Ekim 2015.

Kişisel görüşme 9: Ergene, S. Ev Hanımı, Kırklareli Lüleburgaz ilçesi Ertuğrul Köyü köylüsü, kişisel görüşme, 23 Ekim 2015.

Kişisel görüşme 10: Akduman, S. Çiftçi, Kırklareli Lüleburgaz ilçesi Ertuğrul Köyü köylüsü, kişisel görüşme, 23 Ekim 2015.

Kişisel görüşme 11: Karakulak, F. Karakulak, Kırklareli Pınarhisar ilçesine bağlı Poyralı Köyü Kültür Evi sahibesi Gülay Karakulak'ın annesi, kişisel görüşme, 23 Ekim 2015.

Kurt, S. (2003). Yaşayan Tekirdağ. Tekirdağ: T.C. Tekirdağ Valiliği Yayını.

Kurtulmuş, Z. (2010). Kırklareli Folkloru. Ankara: T.C. Kırklareli Valiliği Yayını, Yayın no:1.

Özön, M. N. (1959) Büyük Osmanlıca Sözlük. İstanbul: İnkılap Kitapevi, Genişletilmiş 3. Basım.